

Fra misjonærens synspunkt

Misjon, underordning og japanske ekteskap – i lys av Peters første brev

KARI OPPERUD

Innledning

Helt siden jeg første gang kom til Japan som misjonær i 1980 har det slått meg at japanske menigheter stort sett består av mange gifte kvinner, noen få menn og noen ungdommer. Antall døpte barn varierer. De fleste mennene kommer sammen med sin kone til kirken. Jeg fikk inntrykk av at det er konene som blir kristne først, og at mennene blir ledet til tro av kona. Jeg har møtt mange kristne japanske koner som brenner for at mannen skal bli frelst. Slike kvinner er svært oppfinnsomme. Men jeg har også møtt kvinner som anser mannens frelse som en umulighet.

Da jeg tok hovedfag i kristendomskunnskap ved Det teologiske Menighetsfakultet (1998-2000), ble jeg fascinert av forelesningene til professor Karl Olav Sandnes over Peters første brev. Måten han vinklet 1 Peter på gav meg følelsen av nærhet til den japanske misjonskonteksten i dag. Jeg begynte å spørre meg selv om ikke det var mulig å skrive en missiologisk hovedfagsoppgave med tilknytning til 1 Peter. Særlig dette med de gifte kvinner, underordning og livsførsel i 3,1 interesserte meg. Er japanske kristne gifte kvinners underordning en hovedfaktor når de leder sine menn til tro, eller er andre faktorer viktigere? I denne artikkelen vil jeg presentere stoff fra hovedoppgaven som jeg tror kan ha

relevans for flere. Først vil jeg gi en kort redegjørelse for misjonsperspektivet i 1 Peter. Dernest vil jeg presentere hva jeg fant ut om hvordan ektefeller ledes til tro i Japan. Så vil jeg drøfte noen missiologiske konsekvenser. Til slutt vil jeg komme med noen ettertanker – fra misjonærens synspunkt.

Misjonsperspektivet i 1 Peter

I hovedoppgaven har jeg diskutert ulike teologers syn eller manglende syn på misjonsperspektivet i 1 Peter. Mitt eget syn er sterkt preget av Karl Olav Sandnes og Birger Olsson. (Se litteraturlista.)

Peter skriver til "de utvalgte som lever i fremmed land" (1,1). Fra 2,11 og utover gir han formaninger til "dere, mine kjære, som nå er utlendinger og fremmede". Hva vil det si å være *fremmed* og *utlending*? Mange tolker disse uttrykkene åndelig: som kristne er vi pilegrimer på vei til himmelen, vårt hjemland. I denne verden er vi derfor utlendinger og fremmede. Men de siste tiårs forskning på sosiologiske forhold i 1 Peters samtid gir god grunn til å vurdere om vi ikke heller skal forstå *fremmede* og *utlendinger* som sosiologiske begreper. De kristne fikk denne nye status i hjem og samfunn når de skiftet religion og ble kristne. Som en liten kristen minoritet i et religionspluralistisk samfunn stod de kristne i Lille-Asia overfor misjonsutfordringer i hverdagen. Først blir de minnet om det levende håp og hvem de er framfor Gud (1,3-2,10). De er Guds folk, kalt til å være hellige i all sin ferd. Den petrinske misjonsoppfordringen finner vi så i 2,11-12: "Lev rett og godt blant hedningene!...skal dere la dem se at dere gjør gode gjerninger, så de kan prise Gud den dag han kommer." Deretter følger praktiske eksempler på hvordan man kan leve slik (2,13-3,12). Den første og den siste formaningen er rettet mot alle (2,13 og 3,8). I midten finner vi formaninger til tre spesifiserte grupper: tjenestefolk (2,18), gifte kvinner (3,1) og ektemenn (3,7). Mange betrakter dette skriftavsnittet som en hustavle. Men sammenligner vi med hustavlene i Ef 5,21-6,9 og Kol 3,18-4,1, ser vi at disse har et parallelloppsett: mann – hustru, barn – foreldre, slaver – arbeidsherre, som ikke fins i 1 Peter.¹

Formaningen til gifte kvinner i 1 Pet 3,1 om å underordne seg under sine menn, må forstås i sin tekstsammenheng. Formaningene er en aktualisering av oppfordringen i 2,11-12. Ikke bare gifte kvinner blir bedt om å underordne seg (*hypotasso*). Vi finner samme uttrykk i 2,13 og 18. Hver formaning sier noe om hvordan man som kristen skal opptre overfor ikke-kristne. I relasjoner til

medkristne brukes andre verb (2,17 og 3,8-9). 3,1 er en slags oppmuntrende formaning til de kristne konene som har menn "som står Ordet imot", slik at de kan "bli vunnet" – "ikke ved ord, men ved hustruens livsførsel". Verset starter med *likeså*. Mange mener det peker tilbake på tjenestefolkene i 2,18. Men mellom formaningen til tjenestefolkene og de gifte kvinnene blir vi minnet om at vi er kalt til å følge i Kristi spor. Hans holdning overfor dem som skjeller ut og truer er et eksempel til etterfølgelse (2,21-25). Jesus avgjorde selv at han ville underordne seg Guds vilje og plan – for å vinne mennesker. Han underordnet seg dermed samtidig de menneskene som utsatte ham for lidelse og død. Altså, de kristne kvinnene som var gift med ikke-kristne menn blir bedt om å følge Kristi eksempel i sin livsførsel. Dermed blir underordning i 3,1 en form for å gjøre gode gjerninger (2,11-12) – en misjonsstrategi innenfor ekteskapet – og ikke en generell formaning til ektefolk (hustavle).

Med denne forståelsen av 1 Peter undersøkte jeg hvordan kristne japanske koner leder sine ektefeller til tro.

Hvordan ledes ektefeller til tro i Japan?

I utgangspunktet var jeg interessert i å sammenligne 1 Pet 3,1-6 med det som skjer i japanske ekteskap. I følge min erfaring fra japanske menigheter er det mer vanlig at koner leder sine menn til tro enn omvendt. Imidlertid har Det lutherske Verdensforbund foretatt en generell spørreundersøkelse i 1973-74 om hvordan japanere blir kristne, som blant annet viser at flere menn enn koner leder ektefeller til tro.²

Jeg foretok en spørreundersøkelse i fem eldre menigheter innen Vest Japan Evangelisk Lutherske Kirke (VJELK)³ og i fem ikke-lutherske menigheter innen samme geografiske områder. Pastorene i disse ti menighetene ble bedt om å dele ut et spørreskjema til alle gifte medlemmer i menigheten. Det viste seg da at i VJELK-menighetene var det en signifikant forskjell mellom hvilket kjønn som ledet flest ektefeller til tro, nemlig kvinner. Denne forskjellen var ikke tydelig i de andre menighetene. Min undersøkelse gir en indikasjon på at det ikke er et entydig bilde av hvem som leder hvem til tro.

Hvordan ledes så ektefeller til tro i Japan? I spørreskjemaet brukte jeg uttrykk fra 1 Pet 3 og gav valget mellom *ord* og *livsførsel*. I tillegg inkluderte jeg *annet*. Jeg valgte å ikke nevne *underordning*, da det er et ladet ord. Dessuten brukes tre forskjellige uttrykk i 1

Pet 3,1 i de tre ulike japanske bibeloversettelsene som er i bruk. I et spørreskjema ville jeg måtte velge ett, og hvilket skulle jeg da velge? Jeg gav heller anledning til slutt til å skrive med egne ord hva man syntes var mest viktig – for å se om det kom frem andre nyanser enn de tre tidligere nevnte valgmulighetene. Besvarelsene ble ikke bare en sammenligning mellom kvinner og menn i VJELK og i andre menigheter. Svarene viste også forskjellene mellom dem som har ledet til tro, dem som ble ledet til tro, og de som fortsatt har ikke-kristen ektefelle som de ønsker å lede til tro. Totalt sett var det en overveldende majoritet som svarte *livsførsel*. Av de som fortsatt har ikke-kristen ektefelle, både menn og kvinner i både VJELK og andre menigheter, svarte også majoriteten *livsførsel*. Majoriteten av de som har ledet til tro, svarte det samme. Det vil si at disse tror *livsførsel* er viktigst. Interessant er det derfor at majoriteten av de menn som har svart at de er blitt ledet til tro av sine koner har svart *ord*, mens et flertall av konene i VJELK som er blitt ledet til tro av sine menn har svart *annet*. *Ord* kan forstås på to måter: som det å snakke om sin tro til ektefellen og invitere til spesielle møter i menigheten, eller som god kommunikasjon i ekteskapet. Mange mente at det var viktig å ikke mase om tro, mens andre framholdt hvor viktig det var å være tydelig i å forklare hva man trodde på.

Frisvarene gir delvis svar på hva folk legger i de tre uttrykkene, delvis viser de at helt andre faktorer regnes som viktigst. For eksempel har godt over halvparten nevnt bønn som viktigst. De fleste har også holdt fram regelmessig gudstjenestefremmøte og andaktsliv som meget viktig. Slike svar kan vel forstås både som *livsførsel* og som *annet*. På den annen side kan vi si at svarene viser at *livsførsel* blir forstått av noen som holdning overfor ektefellen, av andre som en måte å leve sitt kristenliv på. Bare en besvarelse (kvinne, ikke VJELK) nevnte underordning. Hun fortalte hvordan hun hadde vært opptatt av å etterleve 1 Pet 3,1 for å vinne mannen og følt seg mislykket da han stadig ikke lot seg døpe. Manglende kommentarer om underordning i frisvarene kan tolkes på to måter: enten at det er uaktuelt eller at jeg ikke får svar på noe jeg ikke spør om.

Under mitt en månedlange opphold i Japan intervjuet jeg for øvrig også seks ektepar der kona hadde ledet mannen til tro. Dessuten intervjuet jeg to par der kona er kristen og mannen er positiv, men ennå ikke døpt. Disse parene ble valgt ut for meg av pastorene i VJELK-menighetene. Det viste seg i ettertid at de

sammenlagt representerte det som er typisk (i følge de to pastorene), nemlig at de fleste menn blir kristne etter mange års ekteskap, mens noen blir døpt ikke så lenge etter at de giftet seg.

Gjennom intervjuene ønsket jeg spesielt å finne ut om underordning spilte noen rolle når en kone ledet sin mann til tro. Mens jeg arbeidet med intervjuguidene, oppdaget jeg altså at de tre bibeloversettelsene som er i bruk i Japan i dag bruker tre forskjellige uttrykk for underordning i 1 Pet 3,1 (fukuchu suru, shitagau, tsukaeru).⁴ Dermed ble jeg nødt til å ta en runde med hver enkelt om hvordan de forstod hvert enkelt uttrykk. Svarene viste seg å overflødiggjøre selve hovedspørsmålet om kona ledet mannen til tro ved å være underordnet. Alle satte nemlig ordene inn i en tidsepokisk sammenheng. Mennene avviste alle tre uttrykkene som aktuelle i deres ekteskap. De hørte fortida til – eventuelt passer som beskrivelse på noen japaneres (dårlige) ekteskap. Mennene framhevet *hverandre*-uttrykk (elske, hjelpe, støtte osv). Da jeg utdypet dette ved å spørre om roller og arbeidsfordeling i hjemmet, fikk jeg til svar at slike roller ikke er det samme som underordning.

Det slo meg at forståelse av underordning i japanske ekteskap – slik jeg mener å ha observert i løpet av femten år – ikke ble forstått som underordning av dem. Vi har nok forskjellig begrepsforståelse. Flere koner nyanserte mellom underordning i kulturen/tidsepoker og i Bibelen. De hadde et negativt forhold til underordning i kulturen. Møtet med Bibelens formaning om underordning ble derfor opplevd som Guds vilje, noe som man skulle prøve å etterleve. I japansk kultur er de fleste koner svært sterke innad i hjemmet. De har for eksempel styring med pengene. Mannen er en person som man inkluderer eller ekskluderer i sine planer. Kvinnene jeg intervjuet oppfattet Bibelens formaning som det å slippe mannen til som leder i familien, men hadde for øvrig ikke tenkt bevisst at de skulle underordne seg for å vinne mannen for evangeliet.

Et generelt inntrykk jeg satt igjen med var at disse parene hadde et fortrolig fellesskap, god kommunikasjon og gjensidig respekt. Når da mennene i spørreundersøkelsen svarte *ord* som viktigst, er intervjuene kanskje å forstå som utdyping av dette.

Missiologiske konsekvenser

I hovedoppgaven har jeg drøftet hvorvidt misjon ved koners underordning er en akseptabel og relevant misjonsmetode. Jeg tok

da utgangspunkt i Paul G. Hieberts metode, *kritisk kontekstualisering*. (Se litteraturlista.) For å få hjelp til kontekstualisering av 1 Pet 3,1-6 i en japansk kontekst intervjuet jeg også to pastorer, to pastorkoner, en som underviser i praktisk teologi på Kobe Lutheran Theological Seminary (alle VJELK), foruten to kristne profesorer innen forskjellige sosialvitenskaper (ikke VJELK).

Pastorene syntes ikke 1 Pet 3,1-6 er en aktuell tekst å bruke som oppfordring til misjon. Derimot kan teksten brukes som trøst overfor koner som sørger over at mannen ikke er frelst. Pastorkonene hadde forskjellig syn på å snakke om underordning i våre dager, akkurat som de andre konene. Teologilæreren påpekte hvor viktig det er at vi ikke har samme budskap som det gamle slagordet fra slutten av det nittende århundre: *gode koner og kloke mødre* (ryosai kenbo). Dette var en presisering angående utdanning for jenter i forbindelse med den nye keiserlige forordningen om utdanning (1890), som skulle berike landet og styrke hæren.⁵ Denne loven bygde på et konfusiansk syn på kvinnen. Etter krigen er diverse lover blitt endret, men dette å være gode koner (og kloke mødre) sitter dypt i folkesjelen ennå, noe som også den kvinnelige professoren innen sosialvitenskap kommenterte. Idéen om å være gode koner har fulgt etterkrigs generasjonen med andre mål: å bygge opp gode bedrifter og få barna fram i livet. Faren er å forkynne slik at det å bli en god kone blir et mål i seg selv – for å bli godtatt og likt av sin mann og av Gud. Bibelens budskap er å følge Kristi eksempel i selvhengivende kjærlighet - agape.

Hvordan formidle 1 Pet 3,1-6 inn i en japansk kontekst? Kanskje bør vi vektlegge ulike ting til ulike aldersgrupper. Jeg tror det er viktig å understreke at det ikke er enten *ord* eller *livsførsel* som skal til for å vinne ektefellen. Enhver generasjon og ethvert ektepar må finne sin stil. Jeg tror ikke vi skal unnskyldte Bibelen for at det står skrevet om underordning, men heller ta opp forskjellene mellom japansk kultur og dette med hva det vil si å følge Kristi eksempel. Japanere har en tendens til å tro at det er spesielt vanskelig i Japan å være alene kristen i familien, slekta, nabolaget, firmaet osv. Vi kan derfor også trekke fram informasjon fra samtiden til dette brevet, for eksempel at det å ha en annen religion enn sin mann egentlig var forbudt.⁶ Hovedpoenget må bli: hvordan vinne mannen for Kristus og ikke hvordan underordne seg. Vi kan oppmuntre de som er gift med ikke-kristne til å se at ekteskapet har unike misjonsmuligheter – uten å presse dette for langt. Derimot skal vi ikke bruke 1 Pet 3 for å oppfordre ugifte

kvinner til å gifte seg med ikke-kristne menn for å vinne dem. Dette er en tekst for de som allerede er gift med en ikke-kristen, eller som ble kristne etter at de giftet seg.

Ettertanker – fra misjonærens synspunkt

I ettertid føler jeg at arbeidet med hovedoppgaven har gitt meg mye mer enn det jeg ovenfor har belyst om misjon, underordning og japanske ekteskap i lys av 1 Peter. Det ble en slags sortering av 15 års arbeidserfaring og møter med kvinner og deres familier. Som ny misjonær hørte jeg at en eldre misjonær hadde sagt at det japanske språket var verst å forstå de første tretti årene. På mange måter fikk jeg inntrykk av at det å komme på innsiden av japansk kultur og språk var så godt som umulig. Dataalderen har gjort språket mye mer brukervennlig for utlendinger. Arbeidet med problemstillinger og metoder i forbindelse med hovedoppgaven gav øvelse i selv å tilegne meg opplysninger i en annen kultur.

I utgangspunktet var jeg for eksempel ikke klar over at det å forske i underordning også innebar å arbeide med språknyanser. Min hovedoppgave ville ikke vært gjennomførbar uten en viss språkbeherskelse. Nå har jeg fått øynene opp for at japanere kan spørres om forståelse av andre ord også – som en sjekk på om jeg forstår et uttrykk på samme måte som dem, eller om japanere selv forstår samme uttrykk likt. Litteratur angående underordning og ekteskap i Japan har også gitt lærdom som er nyttig å ta med videre. Mye av det som er skrevet av utlendinger bærer preg av manglende dybdekjenning til japanske hjem. Bøker på høyskolenivå skrevet av japanske kvinner om japanske forhold (se litteraturlista), var langt å foretrekke. De skapte gjenkjennelse, gav gode analyser og satte også kvinner og ekteskap inn i et tidsmessig perspektiv. Vi misjonærer har lett for å snakke om japanere som en gruppe. Litteraturen og intervjuene ble en korreksjon. De har vist meg hvor viktig det er å dele folket i generasjonsgrupper og se disse i forhold til tidsepoke (for eksempel før/etter andre verdenskrig), lovgivning og utdanningsprinsipper. Kanskje burde misjonene i større grad oppmuntre sine misjonærer til studier som kombinerer fagkunnskap med verdifull erfaring?

Noter

1. 1Pet 3,7 ser ut til å gjelde kristne ektepar. Det er derfor ikke en parallell til 3,1-6. Noen videre utdyping av dette verset faller utenom temaet i denne artikkelen.
2. *How Japanese Become Christians* 1976.
3. Kirkesamfunnet VJELK er resultatet av Norsk Luthersk Misjons-sambands arbeid i Japan. Siden jeg arbeider innen VJELK, var jeg mest interessert i forskning i denne sammenhengen.
4. Det første betyr nærmest å adlyde blindt, det andre betyr mer gene-relt å adlyde, det tredje betyr nærmest å tjene.
5. Hara 1995, se spesielt ss.95-97.
6. For eksempel henviser til *Advice to Bride and Groom* av Plutarch m. fl. Jf Balch 1981.

Anbefalt litteratur

- Balch, David L.: *Let Wives Be Submissive. The Domestic Code of 1 Peter* (SBL MS 26). Atlanta: Scholars Press, 1981.
- Elliot, John H.: *A Home for the Homeless. A Sociological Exegesis of 1 Peter. Its Situation and Strategy*. London: SCM Press Ltd., 1981.
- Fujimura-Fanselow, Kumiko & Kameda, Atsuko (red.): *Japanese Women. New Feminist Perspectives on the Past, Present, and Future*. New York: The Feminist Press, the University of New York, 1995.
- Hara, Kimi: "Challenges to Education for Girls and Women in Modern Japan: Past and Present", i *Japanese Women. New Feminist Perspectives on the Past, Present, and Future*, (red. K. Fujimura-Fanselow & A. Kameda). New York: The Feminist Press, the University of New York, 1995, ss.93-106.
- Hiebert, Paul: *Anthropological Insights for Missionaries*. Grand Rapids: Baker Book House, 1985.
- Hiebert, Paul: *Anthropological Reflections on Missiological Issues*. Grand Rapids: Baker Books, 1994.
- How Japanese Become Christians. Final Report of the Baptism Motivation Survey of 1973-74*, i Lutheran World Federation Office of Communication, Tokyo, 1976.

- Iwao, Sumiko: *The Japanese Woman. Traditional Image and Changing Reality*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1993.
- Morita, Tohru: "How Gentle the Japanese Wife...? The Psychology Behind Japan's Domestic Life", i *The East*, Vol. XXXV No. 3, September/October 1999, ss.5-9,13-17.
- Nipponia*: "A Statistical View of Marriage in Japan", No 9, July 15, 1999, ss.10-11.
- Olsson, Birger: *Första Petrusbrevet* (KNT 17). Stockholm: EFS-förlaget, 1982.
- Olsson, Birger: "Ett hem för hemlösa. Om sociologisk exeges av NT", i *Svensk exegetisk årsbok* 49 (1984), ss.89-108.
- Olsson, Birger: "Misjon hos Paulus og Peter", i *Missiologi i dag* (red. Jan-Martin Berentsen, Tormod Engelsviken, Knud Jørgensen). Oslo: Universitetsforlaget AS, 1994, ss.65-76.
- Opperud, Kari: *Jordskjelv og gjestetøfler*. Oslo: Lunde Forlag og Bokhandel A/S, 1995.
- Opperud, Kari: *Mission and Submission. A Study of Japanese Marriages in the Light of the First Epistle of Peter*. Hovedfagsoppgave i kristendomskunnskap. Oslo: Det teologiske Menighetsfakultet, høsten 2000.
- Sandnes, Karl Olav: *A New Family. Conversion and Ecclesiology in the Early Church with Cross-Cultural Comparisons*. Berne: Peter Lang, Inc., European Academic Publishers, 1994.
- Sandnes, Karl Olav: "'...et liv som vinner respekt'. Et sentralt perspektiv på 1 Tim 2,11-15'", i *TTK* 2 (1998), ss. 97-108.
- Slaughter, James R.: "Submission of Wives (1 Pet 3:1a) in the Context of 1 Peter", i *Bibliotheca Sacra* 153 (January-March 1996), ss.63-74.
- Slaughter, James R.: "Winning Unbelieving Husbands to Christ (1Pet 3:1b-4)", i *Bibliotheca Sacra* 153 (April-June 1996), ss.199-211.
- Slaughter, James R.: "Sarah as a Model for Christian Wives" (1 Pet 3-5-6), i *Bibliotheca Sacra* 153 (July-September 1996), ss.357-365.

En mer utfyllende litteraturliste er å finne i hovedoppgaven min, ss.151-158.

Kari Opprud, f. 1954, cand. mag. 1978, misjonær i Japan for Norsk Luthersk Misjonssamband siden 1980. Cand. philol. med hovedfag i kristendomskunnskap ved Menighetsfakultetet 2000. Misjonær i Nima menighet (Vest Japan Evangelisk Lutherske Kirke) siden april 2001. Utgitt *Jordskjelv og gjestetofler* 1995 (Lunde Forlag).

Mission, submission, and Japanese marriages – in light of 1 Peter

In 1 Peter wives are admonished to be submissive so that husbands who are disobedient to the word may be won by behavior (3:1). Many Christian Japanese wives are married to non-Christians. How do they win their husbands for Christ? By submission, words, or lifestyle? The author did research in some older congregations of West Japan Evangelical Lutheran Church. Through a questionnaire she tried to find out whether husbands or wives lead more spouses to faith and whether words or lifestyle is the more important factor. By interviewing some couples she also tried to find out whether submission played any important role. The survey showed that more wives than husbands seem to lead their spouse to faith. The great majority pointed to lifestyle as the most important factor. But men who have been led to faith pointed out words as most important. Nobody had considered submission as a way of the wife to win her husband.